

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ЧЕТВЪРТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЧЕВА И ДРУГИ с/у БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 43071/06)

РЕШЕНИЕ ПО СЪЩЕСТВО

СТРАСБУРГ

26 юни 2012 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

26 септември 2012 г.

Това решение става окончателно при условията, посочени в член 44 § 2 от Конвенцията. Може да бъде обект на редакционни промени.

РЕШЕНИЕ ПО ДЕЛОТО „ДЕЧЕВА И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“ 1

По делото Дечева и други с/у България,

Европейският съд по правата на човека (Четвърто отделение), заседаващ като Отделение в състав:

Лех Гарлицки (Lech Garlicki), *председател*,

Давид Тор Бьоргвинсон (David Thór Björgvinsson),

Пейви Хирвеле (Päivi Hirvelä),

Леди Бианку (Ledi Bianku),

Небойша Вучинич (Nebojša Vučinić),

Винсънт А. де Гаetano (Vincent A. De Gaetano), *съдии*,

Павлина Панова, *съдия ad hoc*,

и Фатош Арачи (Fatoş Araci), *заместник-секретар на Отделението*,

След като проведе закрито заседание на 5 юни 2012 г.

постанови следното решение, прието на същата дата:

ПО ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№. 43071/06) срещу Република България, подадена на 10 октомври 2006 г. на основание член 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от трима български граждани – г-ца Гликерия (Ганка) Дечева, г-ца Антоанета Тодорова Дечева и г-жа Мария Тодорова Маринова („жалбоподателите“).

2. Жалбоподателите са представлявани от г-жа А. Гаврилова-Анчева, адвокат, практикуващ в София. Българското правителство („Правителството“) е представлявано от своите агенти Н. Николова, М. Димова и В. Обретенов, служители на Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателите твърдят, че местните съдилища, в нарушение на принципа за правна сигурност, са преразгледали въпроса дали те имат право на реституция на сгради, построени върху парцел – въпрос, който вече е бил решен с влязло в сила решение в тяхна полза. Те също така твърдят, че са били лишени от собствеността си в резултат на посочените по-горе събития.

4. На 13 юли 2010 г. председателят на Пето отделение реши да уведоми Правителството за жалбата. Също така беше решено Съдът едновременно да се произнесе по допустимостта и по съществото на жалбата (член 29 § 1 от Конвенцията).

5. След преобразуване на отделенията на Съда на 1 февруари 2011 г. жалбата беше прехвърлена на Четвърто отделение.

6. На 16 юни 2008 г. Здравка Калайджиева, съдия, избрана от страна на Република България, се оттегли от разглеждането на делото. На 2 февруари 2012 г. председателят на Четвърто отделение определи

2 РЕШЕНИЕ ПО ДЕЛОТО „ДЕЧЕВА И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“

Павлина Панова като *ad hoc* съдия от списъка с трите лица, които България е определила като подходящи да действат в качеството такива съдии (член 26 § 4 от Конвенцията и правило 29 § 1 от Правилника на Съда).

ПО ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

7. Първата жалбоподателка е родена през 1919 г. и живее в Сливен. Другите две жалбоподателки са родени съответно през 1937 г. и 1943 г. и живеят в София. Първата жалбоподателка почива на 30 септември 2007 г. На 3 февруари 2011 г. втората и третата жалбоподателки, които са племенници на първата жалбоподателка и нейни единствени наследници, изразяват желание да продължат производството пред Съда от страна на първата жалбоподателка.

A. Отчуждаване на собствеността

8. Наследодателите на жалбоподателите притежавали парцел с три сгради, построени върху него – къща, лятна кухня и складово помещение – в село Жеравна. Къщите в селото са пример за традиционна българска архитектура и през 1964 г. селото е обявено за архитектурен резерват.

9. През 1968 г. парцелът и сградите, построени върху него, са отчуждени за нуждите на Държавната агенция по туризма. Жалбоподателите са получили парично обезщетение.

B. Реституция на собствеността

10. На 20 април 1992 г., след влизане в сила на Закона от 1992 г. (вж. приложимото национално право и съдебна практика по-долу), жалбоподателите подават молба до кмета на Котел за възстановяване на цялата собственост, включително сградите. Не получават отговор и на неназована дата през 1993 г. жалбоподателите обжалват мълчаливия отказ на кмета пред Окръжен съд – гр. Сливен.

11. С решение от 25 май 1993 г. Окръжният съд отхвърля жалбата, като установява, че собствеността е отчуждена и следователно не подлежи на реституция. Жалбоподателите подават касационна жалба.

12. В окончателно решение от 28 март 1995 г. Върховният съд постановява, че отчуждаването е извършено съгласно нормативната уредба за строителството и градоустройството за нуждите на

РЕШЕНИЕ ПО ДЕЛОТО „ДЕЧЕВА И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“ 3

Държавната агенция по туризма. Съдът заключава, че условията за реституция са изпълнени, тъй като съгласно чл. 1, ал. 1 от Закона от 1992 г. (вж. параграф 28 по-долу) проектът за строителство, с оглед на който сградите са отчуждени, не е изпълнен. Освен това, дори ако се приеме, че чл. 3, ал. 1 от Закона от 1992 г. е приложим, според съда условията за отмяна на отчуждението, предвидени в тази разпоредба, също са изпълнени, доколкото сградите не са използвани за целите, за които са отчуждени. На тези основания съдът отменя отчуждаването и възстановява на жалбоподателите собствеността върху имота, включително сградите.

13. На неопределена дата след октомври 1996 г. председателят на Върховния административен съд подава молба за възобновяване на производството (в края на 1996 г. Върховният съд се разделя на Върховен касационен съд и Върховен административен съд). Той се позовава на план за парцела на жалбоподателите, издаден от община Котел през октомври 1996 г., като твърди, че този план представлява новооткрито доказателство. На 10 май 1997 г. петчленен съдебен състав на Върховния административен съд отказва да възобнови делото. Съдът установява, че изтъкнатото доказателство не е новооткрито доказателство, а е издадено от община Котел, която е била страна в процеса от самото му начало.

14. Междувременно, на 5 юли 1996 г., кметът на Котел, като отбелязва, че жалбоподателите са върнали полученото обезщетение, нарежда имотите им да бъдат заличени от регистъра на държавна собственост.

15. След известно противопоставяне от страна на общинската администрация и съдебно производство в тази връзка, жалбоподателите успяват да се сдобият с цялата необходима документация за издаването на нотариален акт и получават такъв на 7 декември 1998 г. Той включва както възстановената собственост върху земята, така и върху построените върху нея сгради.

16. От този момент нататък жалбоподателите заплащат данък за земята и сградите. Те очевидно не владеят парцела и сградите.

С. Установителният иск срещу жалбоподателите и последващи развития

17. На неназована дата през 1999 г. общината в Котел завежда иск срещу жалбоподателите за установяване на собствеността ѝ върху сградите, възстановени на жалбоподателите. Общината твърди, че нейното право на собственост произтича от акт, издаден на 12 октомври 1998 г., с който оспорваните сгради се обявяват за общинска собственост.

4 РЕШЕНИЕ ПО ДЕЛОТО „ДЕЧЕВА И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“

18. Жалбоподателите обжалват, като твърдят наред с другото, че въпросът за собствеността вече е решен *res judicata* (със силата на пресъдено нещо) по силата на окончателното решение, постановено на 28 март 1995 г. С решение от 11 март 2000 г. Районният съд в Котел отхвърля това възражение, като постановява, че решението от 1995 г. няма *res judicata* ефект, тъй като е постановено в хода на административно производство, а не в граждански процес, където страните са равнопоставени. С решение от 13 март 2000 г. Окръжен съд – Сливен потвърждава първоинстанционното решение, като установява, че старите постройки са разрушени и на тяхно място през 1982 г. са построени нови. Тъй като жалбоподателите не могат да установят собственост върху новопостроените сгради от 1982 г., съдът заключава, че не може да им бъде възстановено правото на собственост.

19. По обжалваното решение, в свое решение от 6 октомври 2000 г. Бургаският апелативен съд прекратява производството, като установява, че въпросът е решен *res judicata* с окончателното решение от 1995 г. Съдът установява, че и двете производства са имали един и същи предмет. В допълнение община Котел е изчерпала единственото си налично правно средство за защита, а именно да подаде молба за възобновяване на административното производство.

20. Община Котел обжалва. С решение от 19 април 2002 г. Върховният касационен съд отменя решението на нисшестоящата инстанция и връща делото за ново разглеждане, като изтъква, че общината не е обвързана с *res judicata* ефект от решението от 1995 г. Съдът се аргументира с това, че материалният обхват на установителното производство не е същият като този на административното производство, което е приключило с решението от 1995 г., и че страна в последното е бил кметът във връзка с упражняване на компетентността си да решава реституционни искове. Община Котел обаче, на която са предоставени права на общинска собственост и която разполага с правомощието да се разпорежда с общинска собственост като тази, предмет на спора, е отделно юридическо лице от кмета и не е участвала в административното производство, което е приключило с решението от 1995 г.

21. След връщане на делото за ново разглеждане, с решение от 4 февруари 2003 г. Бургаският апелативен съд също постановява, че община Котел не е обвързана с *res judicata* ефект от решението от 1995 г. Съдът също така постановява, че собствеността на жалбоподателите е отчуждена съгласно чл. 101 от Закона за собствеността и следователно алинея 3 от Закона от 1992 г. е приложима (вж. параграф 27 по-долу). В този случай, аргументира се съдът, важният въпрос не е дали отчуждените сгради са били съборени, а по-скоро дали имотът е бил използван за целите, за които е отчужден. Според Апелативния

РЕШЕНИЕ ПО ДЕЛОТО „ДЕЧЕВА И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“ 5

съд случаят не е такъв, тъй като сградите не са използвани от Държавната агенция по туризма. Ето защо съдът отменя решението на Окръжен съд – Сливен и отхвърля иска на община Котел.

22. Общината обжалва. С решение от 27 януари 2004 г. Върховният касационен съд отменя решението на нисшестоящата инстанция и отсъжда против жалбоподателите. Съдът разглежда въпроса дали жалбоподателите са имали право на реституция, като постановява, че окончателното решение от 1995 г. не обвързва Върховния касационен съд, който има право да упражнява непряк контрол върху него в рамките на установителното производство.

23. На неназована дата жалбоподателите поискват възобновяване на делото, като представят нови доказателства – заповед за отчуждаване, издадена от Министерския съвет през 1968 г., където се посочва, че известен брой отчуждени къщи, между които и тези на жалбоподателите, следва, наред с другото, да бъдат възстановени, приспособени и съхранени като културни паметници. На 21 декември 2004 г. Върховният касационен съд уважава молбата за възобновяване на делото, като заявява, че заповедта е важна за разрешаването на спора, тъй като може да хвърли светлина върху правните основания за отчуждаването и оттук върху въпроса дали сградите са новопостроени, или не. Съдът установява също така процесуални нарушения по отношение призоваването на жалбоподателите и връща делото за ново разглеждане от друг състав на Върховния касационен съд.

24. С окончателно решение от 11 април 2006 г. Върховният касационен съд уважава иска на община Котел, като я обявява за собственик на спорните сгради и отменя нотариалния акт на жалбоподателите от 1998 г. по отношение на тези сгради. Като се позовава на заповедта от 1968 г. на Министерски съвет, съдът постановява, че имотът е отчужден по силата на чл. 101 от Закона за собствеността. Ето защо собствеността може да бъде възстановена на жалбоподателите само ако сградите все още съществуват и ако имотът не е използван за целите на отчуждаването. Като се позовава на експертизи на вещи лица, съдът установява, че „приспособяването, възстановяването и консервацията“ на старите постройки на практика съставлява ново строителство. Следователно условията за реституция не са изпълнени.

25. По отношение на *res judicata* ефекта, като припомня решението си от 19 април 2002 г. (вж. параграф 20 по-горе), съдът постановява, че производството, което приключва с решението от 28 март 1995 г., е административно и неговият предмет не е бил спор за собственост. Общината е била трета страна в това производство, тъй като тя не е участвала в него. Установителното производство е гражданско производство и общината, на която са предоставени права на общинска собственост, е страна в него, като кметът е бил само представител на

6 РЕШЕНИЕ ПО ДЕЛОТО „ДЕЧЕВА И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“

общината. Ето защо по отношение на спора за собствеността общината не е обвързана с *res judicata* ефект от решението от 1995 г.

26. От документ, издаден от общинската служба за вписвания в Котел, става ясно, че на неназована дата, но преди септември 2007 г., жалбоподателите са прехвърлили собствеността си върху парцела на физическо лице с инициали Т. В., който го е продал на брат си П. В. през септември 2007 г. През октомври 2007 г. Община Котел продава сградите, които са предмет на окончателното решение от 11 април 2006 г., на П. В. за цена, която не се посочва. Жалбоподателите са разполагали единствено със земята, която им е възстановена, тъй като по силата на решението от 11 април 2006 г. те вече не са собственици на сградите, построени върху парцела.

27. В допълнение, според публикации в българските медии от 18 февруари 2008 г. две от трите постройки са били разрушени вследствие на пожар, избухнал по-рано същия месец.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И ПРАКТИКА

A. Реституция на частна собственост, отчуждена в обществена полза

28. През 1992 г. българският парламент приема Закон за възстановяване собствеността върху някои отчуждени имоти по Закона за териториално и селищно устройство, Закона за плановото изграждане на населените места, Закона за благоустройство на населените места, Закона за държавните имоти и Закона за собствеността (Закона от 1992 г.), който предвижда реституция на отчуждена собственост при спазването на определени условия.

29. Член 1 от Закона предвижда, че лицата (или техните наследници), чиито застроени недвижими имоти са били отчуждени до 21 април 1990 г. по силата на няколко законодателни акта, могат да искат отмяна на отчуждаването, ако сградите съществуват и ако мероприятиято, за което е отчужден имотът, фактически не е започнало. Когато сградите са съборени, може да се иска отмяна на отчуждаването, ако строителството фактически не е започнало и дворното място отговаря на изискванията за образуване на самостоятелен парцел при спазване на съответните правила, норми и нормативи (чл. 1, ал. 2).

30. Съгласно чл. 3, ал. 1 лица, чиито имоти са отчуждени по силата на два други закона, а именно по чл. 26 от Закона за държавните имоти или по чл. 101 от Закона за собствеността, могат да искат отмяна на отчуждаването, ако към момента на влизане в сила на Закона от 1992 г. обектът не се използва за нуждите, за които е отчужден.

РЕШЕНИЕ ПО ДЕЛОТО „ДЕЧЕВА И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“ 7

31. Искането за отмяна на отчуждаването се отправя до кмета на общината, чийто отказ (изричен или мълчалив) може да се обжалва пред съответния окръжен съд, който решава въпроса по същество (чл. 4). Съгласно чл. 6, ал. 1 бившият собственик трябва да възстанови всяко получено парично обезщетение, за да влезе в сила решението за отмяна на отчуждаването.

В. *Res judicata* ефект и задължителен характер на решенията съгласно българското гражданско процесуално право

32. Приложимата процедура и съдебна практика във връзка с *res judicata* ефекта съгласно българското гражданско процесуално право са обобщени в решенията на Съда по делата *Кехая и други с/у България* (жалби №№ 47797/99 и 68698/01, §§ 51-54, 12 януари 2006 г.) и *Сивова и Колева с/у България* (жалба № 30383/03, §§ 57-60, 15 ноември 2011 г.).

ПО ОТНОШЕНИЕ НА ПРАВОТО

I. ПРЕДВАРИТЕЛНО НАБЛЮДЕНИЕ

33. Първата жалбоподателка умира на 30 септември 2007 г., докато делото е висящо пред Съда (вж. параграф 7 по-горе). Правителството не оспорва, че нейните племенници, втората и третата жалбоподателки, имат право да поддържат жалбата от нейно име, както и от свое име, и Съдът не вижда причини да твърди друго (вж. *Вакаруш с/у Румъния (Văcăruș v. Romania)*, жалба № 1012/02, § 61, 4 ноември 2008 г.).

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

34. Жалбоподателите твърдят, че установителното производство е било несправедливо, тъй като националните съдилища са пренебрегнали *res judicata* ефекта на окончателното решение от 1995 г. по отношение на частта му досежно сградите, построени върху техния парцел, и са преразгледали въпроса с тяхното право на възстановяване на собствеността им в нарушение на принципите за правна сигурност и върховенство на закона. Те се позовават на член 6 § 1 от Конвенцията, съгласно който:

„Всяко лице, при решаването на правен спор относно неговите граждански права и задължения ... има право на справедливо ... гледане на неговото дело ... от ... съд ...“

А. Допустимост

35. Съдът отбелязва, че настоящата жалба не е явно необоснована по смисъла на чл. 35 § 3 (а) от Конвенцията. Съдът също така отбелязва, че тя не е недопустима на каквото и да е друго основание. Следователно жалбата трябва да бъде обявена за допустима.

В. По същество

1. Становища на страните

36. Правителството посочва, че настоящият случай е различен от разглеждания в делото *Кехая и други с/у България*, цитирано по-горе, тъй като в настоящия случай *res judicata* ефектът на решението от 1995 г., постановено в хода на реституционното производство, не се простира върху установителното производство, заведено по иск срещу жалбоподателите, защото двете производства са имали различен предмет и различни страни. Те се позовават на изводите на националните съдилища в тази връзка. Освен това в настоящия случай защитата на интересите на трети страни – община Котел е такава трета страна – изисква преразглеждане на делото.

37. Жалбоподателите твърдят, че подобно на *Кехая и други с/у България* и двете производства касаят определяне право на собственост на едни и същи правни субекти, а именно общината и жалбоподателите. Докато по общо признание община Котел не е била пряко обвързана с решението от 28 март 1995 г., кметът на Котел е участвал и в двете производства, при все че е упражнявал различни обществени функции, и е имал възможност в хода на реституционното производство да приведе аргументите, на които се позовава общината впоследствие в установителното производство. Освен това в решението си от 10 май 1997 г., с което отказва да възобнови реституционното производство, Върховният административен съд постановява, че община Котел е страна в това производство.

2. Преценката на Съда

38. Съдът подчертава, че правото на справедлив процес съгласно член 6 § 1 от Конвенцията, тълкувано в светлината на принципите за правна сигурност и върховенство на закона, включва изискването, че когато съдилищата са се произнесли окончателно по спорен въпрос, техните решения не се подлагат на съмнение (вж. *Сивова и Колева*, цитирано по-горе, § 66; *Кехая и други*, цитирано по-горе, § 61).

39. В *Кехая и други*, едно окончателно решение, с което на жалбоподателите се възстановява правото на собственост върху парцел земя, е лишено от всякаква правна сила, тъй като в отделно

РЕШЕНИЕ ПО ДЕЛОТО „ДЕЧЕВА И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“ 9

производство въпросът дали държавата или жалбоподателите са собственици на същия парцел земя е преразгледан и решен по друг начин. При тези обстоятелства Съдът установи, че на държавата е даден „втори шанс“ за преразглеждане на спор, който вече е бил решен окончателно в предходно производство, в което страна е била друга еманация на държавата. Съдът установи и нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията на основание това, че като са лишили едно окончателно решение в полза на жалбоподателите от всякаква правна сила, властите са действали в нарушение на принципа за правната сигурност, възпътен в разпоредбата на Конвенцията.

40. В настоящия случай окончателното решение от 1995 г., с което се възстановява правото на собственост на жалбоподателите, е лишено от правна сила по отношение собствеността на трите сгради, построени върху парцела земя на жалбоподателите, тъй като в рамките на установителното производство, което приключва през 2006 г., този въпрос е преразгледан и решен различно.

41. Националните съдилища в установителното производство са допуснали преразглеждане, тъй като община Котел не е участвала в първото производство и защото предметът на двете производства е бил различен (вж. параграф 25 по-горе).

42. Съдът отбелязва обаче, че и двете производства са разглеждали въпроса дали са изпълнени условията за възстановяване на сградите на жалбоподателите (вж. параграфи 12 до 24 по-горе). По общо признание кметът на Котел и община Котел са изпълнявали различни функции по отношение на общинската собственост и въпроса с реституцията (вж. параграфи 20 до 25 по-горе. Това не променя факта обаче, че те са различни еманации на местните публични власти и в този смисъл на държавата (вж. в обратен смисъл *Сивова и Колева*, цитирано по-горе, §§ 72-73).

43. Ето защо, подобно на случая в *Кехая и други*, подходът, възприет от Върховния касационен съд в решението му от 11 април 2006 г., предоставя на община Котел, публичен орган, „втори шанс“ да предяви своето право на собственост. Следва да се отбележи, че националните съдилища също са установили, че не са налице основания за възобновяване на производството, което е приключило с окончателното решение от 28 март 1995 г. (вж. параграф 13 по-горе).

44. Изложените съображения са достатъчни да позволят на Съда да заключи, че принципът на правна сигурност е нарушен, тъй като въпросите, разрешени в полза на жалбоподателите с окончателното решение от 28 март 1995 г., са разгледани повторно и решени различно.

45. Ето защо налице е нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията.

III. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 1 ОТ ПРОТОКОЛ № 1 КЪМ КОНВЕНЦИЯТА

46. Жалбоподателите се оплакват, че са лишени от притежанията си в нарушение на член 1 от Протокол №. 1 към Конвенцията, който предвижда следното:

„Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своята собственост. Никой не може да бъде лишен от своята собственост освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накарняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на собствеността в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.“

А. Допустимост

47. Правителството поддържа, че жалбоподателите не са изчерпали вътрешноправните средства за защита. По-специално те са могли да искат обезщетение по Закона за обезщетяване на собственици на одържавени имоти („Закона за обезщетяване“), както и да търсят обезщетение, като заведат иск по Закона от 1988 г. за отговорността на държавата и общините за вреди („Закона от 1988 г.“).

48. Жалбоподателите твърдят, че и двата закона, посочени от Правителството, са неприложими в техния случай.

49. Съдът отбелязва, че Законът за обезщетяване предвижда обезщетение за имоти, които не могат да бъдат възстановени съгласно разпоредбите на Закона за обезщетяване на собственици на одържавени имоти. Имотът на жалбоподателите обаче не е възстановен по реда на този закон и следователно обезщетението, предвидено в Закона за обезщетяване, е неотносимо към техния случай. Освен това Правителството не представя никаква съдебна практика на националните съдилища в подкрепа на твърдението, че иск по Закона от 1988 г. би било ефективно правно средство за защита на жалбоподателите при обстоятелствата по настоящия случай.

50. Следователно възражението на Правителството за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита по отношение оплакването на жалбоподателите по член 1 от Протокол № 1 следва да се отхвърли. Съдът отбелязва също така, че настоящото оплакване не е явно необосновано по смисъла на член 35 § 3 (а) от Конвенцията, нито е недопустимо на друго основание и следователно трябва да бъде обявено за допустимо.

В. По същество

1. Становища на страните

51. Правителството твърди, че правата на жалбоподателите съгласно член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията не са били нарушени и изтъква, че жалбоподателите не са били във владение на възстановените сгради. Освен това намесата в техните права е била законна, осъществена в обществен интерес и съразмерна.

52. Жалбоподателите твърдят, че националните съдилища са преразгледали въпроса със собствеността на сградите, които са им били възстановени по силата на окончателното решение от 1995 г. Дори да не са били в състояние да влязат във владение на възстановените сгради, те са имали „собственост“ или най-малкото „законно очакване“ по смисъла на член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията. Те твърдят също така, че намесата в техните права е била незаконна, тъй като окончателното решение от 1995 г. е било лишено от правна сила. При всички случаи намесата е била несъразмерна.

2. Преценката на Съда

53. Съдът отбелязва в самото начало, че решението от 11 април 2006 г. не засяга, а и жалбоподателите не повдигат оплаквания в това отношение, парцела земя, чиято собственост им е възстановена през 1995 г., а само трите сгради, построени върху този парцел. Следователно Съдът ще ограничи разглеждането на въпроса до това дали правата на жалбоподателите върху тези сгради съгласно член 1 от Протокол № 1 са били нарушени.

54. Собствеността на жалбоподателите върху сградите е възстановена с окончателно решение от 28 март 1995 г. Въпреки че те никога не влизат във владение на възстановените сгради, на 7 декември 1998 г. получават нотариален акт за сградите (вж. параграфи 15 и 16 по-горе). В светлината на тези факти Съдът счита, че жалбоподателите са разполагали със „собственост“ по смисъла на член 1 от Протокол № 1.

55. Решението от 11 април 2006 г. безспорно съставлява намеса в правата на жалбоподателите, гарантирани с член 1 от Протокол № 1, тъй като собствеността върху сградите, която е била възстановена на жалбоподателите, е прехвърлена обратно на община Котел – местен публичен орган – в резултат от започнатия от него съдебен процес.

56. Що се касае до естеството на намесата, Съдът, като отбелязва, че жалбоподателите не са влезли във владение на възстановените сгради, счита, че не е необходимо да решава дали намесата съставлява отнемане на собственост по смисъла на второто изречение на първия параграф на член 1 от Протокол № 1 (сравни с *Кехая и други*, цитирано

12РЕШЕНИЕ ПО ДЕЛОТО „ДЕЧЕВА И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“

по-горе, § 74), тъй като това правило засяга конкретни примери на намеса с правото на мирно ползване на собствеността и съответно трябва да бъде тълкувано в светлината на принципа, прогласен в първото изречение на първия параграф. Ето защо Съдът възприема становището, че трябва да разгледа намесата в светлината на първото изречение на първия параграф от член 1 от Протокол № 1.

57. В разглеждания случай, подобно на *Кехая и други* (цитирано по-горе, § 76), Съдът установи, че властите са действали в нарушение на принципа за правна сигурност, въплътен в член 6 § 1 от Конвенцията (вж. параграфи 44-45 по-горе). В *Кехая и други* Съдът заключава, че намесата не би могла като следствие да бъде преценена за законна по смисъла на Конвенцията, не на последно място поради фундаменталния характер на принципа за върховенството на закона в едно демократично общество, част от който е принципа за правната сигурност, който е присъщ на всички членове на Конвенцията (пак там, §§ 76-77). Съдът не вижда причина да стигне до различен извод въз основа на фактите по настоящия случай. В настоящият случай не става дума за възобновяване на граждански процес в определен срок и при условията, регулирани в закон, а за непризнаване на *res judicata* ефекта на едно окончателно решение, постановено в рамките на спорно производство. Не може да се счита, че обществен интерес, натежаващ над основния принцип за правна сигурност и правата на жалбоподателите, оправдава преразглеждане на спора и последвалата в резултат на това незаконна намеса в тяхната собственост (пак там, § 76 *in fine*).

58. Следователно налице е нарушение на член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията.

IV. ДРУГИ ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА КОНВЕНЦИЯТА

59. Накрая жалбоподателите, като се позовават на член 6 § 1 от Конвенцията, се оплакват, че са били лишени от справедлив процес, тъй като Върховният касационен съд в своето решение от 11 април 2006 г. не е разгледал всички относими въпроси и всички приведени от тях доводи, в резултат на което решението му не е било мотивирано в достатъчна степен.

60. Съдът разглежда оплакването, подадено от жалбоподателите. В светлината на предоставените му материали и доколкото повдигнатите въпроси са в рамките на неговата компетентност, Съдът счита, че те не разкриват наличие на нарушение на правата и свободите, изброени в Конвенцията или протоколите към нея.

61. Следователно тази част от жалбата трябва да бъде отхвърлена като явно необоснована, съгласно член 35 §§ 3 (а) и 4 от Конвенцията.

V. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

62. Член 41 от Конвенцията предвижда:

„Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или протоколите към нея, и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, предоставя справедливо обезщетение на потърпевщата страна.“

A. Вреди

1. Имуществени вреди

63. По отношение на имуществени вреди жалбоподателите считат, че следва да им бъде присъдена пазарната оценка на сградите, като се отчете обаче „тяхното състояние към момента на отчуждаването“ без да се взима предвид вредата или подобренията на помещенията, които са настъпили след това. В тази връзка те претендират 67 487 евро. Те също така искат обезщетение за загуба от доход от наем на сградите за периода януари 1997 – януари 2011 г., като претендират обезщетение в размер на 35 954 евро.

64. В подкрепа на своите искания жалбоподателите представят оценка, изготвена от нает от тях експерт. Експертът е посетил мястото и твърди, че се е позовал на снимки при оценката на две от сградите, които са изгорели. В допълнение, оценката взема предвид факта, че сградите се намират в архитектурен резерват в Стара планина, встрани от пътя, свързващ столицата София с черноморското крайбрежие. Накрая, експертът се позовава на две неотдавнашни сделки с недвижими имоти, извършени в село Жеравна (без да предоставя подробности за тях) при определянето на пазарната стойност на имота. Отново без да предоставя допълнителни подробности, експертът твърди, че доходът от наем за периода от март 1995 г. до януари 2011 г. е определен съгласно проучване на пазара на наеми в селото.

65. Правителството оспорва тези искове като прекомерно завишени.

66. Според установената практика на Съда решение, с което се установява нарушение на Конвенцията, налага на държавата-ответник правното задължение да обезщети последствията на това нарушение по такъв начин, че да възстанови, доколкото е възможно, ситуацията, съществуваща преди нарушението (вж. измежду много други решенията по делата *Кирилова и други с/у България* (справедливо обезщетение), жалби №№ 42908/98, 44038/98, 44816/98 и 7319/02, § 23, 14 юни 2007 г.; *Кехая и други с/у България* (справедливо обезщетение), жалби №№ 47797/99 и 68698/01, § 17, 14 юни 2007 г.).

67. В настоящия случай, след като собствеността на жалбоподателите върху спорните сгради е била възстановена с

14РЕШЕНИЕ ПО ДЕЛОТО „ДЕЧЕВА И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“

окончателно решение през 1995 г., въпросът е преразгледан и решен различно в отделно производство, което Съдът установи, че е било в нарушение на чл. 6 § 1 и чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията (вж. параграфи 45 и 58 по-горе). Следователно жалбоподателите имат право на обезщетение за имуществените вреди, пряко свързани с нарушението на техните права.

68. Съдът, като взе предвид факта, че спорните сгради вече не са собственост на държавата и че две от тях очевидно са разрушени в пожар (вж. параграфи 26-27 по-горе), счита, че при обстоятелствата на настоящия случай най-подходящата форма за удовлетворение би била заплащането на обезщетение, което да бъде в разумно съотношение със стойността на имуществото.

69. Що се отнася до определяне на точния размер на обезщетението, Съдът отбелязва, че експертът, нает от жалбоподателите, не включва в доклада си данни, които да показват как е стигнал до направената от него оценка, а просто заявява, че се позовава на настоящите пазарни цени. Ето защо Съдът счита, че този доклад не може да бъде приет като напълно достоверен. Съдът взима предвид също така разположението на сградите и факта, че две от тях не са били къщи, а сервизни помещения. Предвид тези съображения и информацията за цените на имотите, с която разполага, Съдът присъжда на жалбоподателите общо обезщетение в размер на 35 000 евро за стойността на имота.

70. По отношение на вредите, претърпени от жалбоподателите по отношение загубата на доход от наем, Съдът счита този подход за разумен, но взима предвид факта, че жалбоподателите никога не са влезли във владение на въпросните сгради. Съдът също така е на мнение, че не може да възприеме безпрекословно оценката на експерта за пазара на наеми през годините. Първо, жалбоподателите, при липса на пазарно доказателство в обратен смисъл, неизбежно биха изпитали известна забава при намиране на подходящи наематели и биха направили определени разходи за поддръжка на сградите. Освен това те не предоставят доказателства, че всичките сгради са обитаеми. Жалбоподателите освен това биха дължали данъци за приходите от наем. И накрая, Съдът отбелязва, че не разполага с достоверна информация за цените на наемите в село Жеравна за целия период на отдаване под наем. Въпреки това Съдът счита, че жалбоподателите несъмнено са претърпели известна загуба на доходи. Като има предвид големия брой величини, които не могат да се изчислят и невъзможността да пресметне тази загуба количествено, съдът счита за подходящо да присъди на жалбоподателите общо обезщетение в размер на 6000 евро в това отношение плюс всички суми, дължими като данъци и такси върху тази сума.

2. Неимуществени вреди

71. По отношение на неимуществени вреди, втората и третата жалбоподатели претендират обезщетение в размер на 10 000 евро за претърпените стрес, безпокойство и несигурност.

72. Правителството оспорва този иск. По негово мнение установяването на нарушение би било достатъчно справедливо обезщетение за жалбоподателите.

73. Съдът счита, че жалбоподателите са претърпели страдания поради нарушенията на правата си и присъжда обезщетение в размер на 1500 евро за претърпени неимуществени вреди за всеки жалбоподател поотделно (или 3000 евро общо).

В. Разходи и разноски

74. Жалбоподателите претендират 1088 евро разходи и разноски (съдебни такси и адвокатско възнаграждение) във връзка с водене на дела пред националните съдилища и 2049,50 евро във връзка с производството пред настоящия Съд. В подкрепа на това си искане те представят договор за юридическо представителство с почасова ставка от 70 евро, часови график за отчитане на работното време за 26 часа и договор за изготвяне на оценка, както и съответните разписки във връзка с производството пред местните съдилища. Те молят присъденото от Съда обезщетение по отношение на разноските, свързани с настоящото дело, да бъде изплатено по банков път директно на техния пълномощник.

75. Правителството оспорва тези искове. По тяхно мнение жалбоподателите не са представили разписки за пощенски и административни разходи, които твърдят, че са направили във връзка с разглеждането на жалбата им пред този Съд. Освен това адвокатското възнаграждение е прекомерно завишено.

76. Съгласно практиката на Съда съдебните разноски се възстановяват доколкото се установи, че същите са действително и необходимо направени и са приемливи като размер. Съдът също така припомня, че съдебните разноски се възстановяват в степен, съответстваща на установеното нарушение. В настоящия случай, като има предвид документите, с които разполага, и горните критерии, Съдът счита за разумно да присъди сумата от 1000 евро за разходи и разноски, свързани с производствата пред националните съдилища и 1500 евро за производството пред настоящия Съд. Сумата от 1500 евро следва да се преведе директно по банковата сметка на пълномощника на жалбоподателите.

С. Лихва за забава

77. Съдът счита за уместно лихвата за забава да бъде обвързана с пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процента.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Приема*, че наследниците на първата жалбоподателка са процесуално правоспособни да продължат производството от нейно име;
2. *Обявява* оплакването по член 6 от Конвенцията за твърдяно нарушение на принципа на правна сигурност и оплакването по член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията за допустими, а останалата част от жалбата за недопустима;
3. *Приема*, че е допуснато нарушение на член 6 § 1 от Конвенцията;
4. *Приема*, че е допуснато нарушение на член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията;
5. *Приема*
 - (а) че държавата-ответник следва да изплати на жалбоподателите, в срок до три месеца от датата на влизане в сила на настоящото решение съгласно член 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, които се изчисляват в български лева по курса към датата на изплащането им:
 - (i) общо EUR 41 000 (четиридесет и една хиляди евро) ведно с данъците, с които би била обложена тази сума, за имуществени вреди;
 - (ii) EUR 1 500 (хиляда и петстотин евро) поотделно на втората и третата жалбоподатели (EUR 3 000 общо), ведно с данъците, с които би била обложена тази сума, за неимуществени вреди;
 - (iii) EUR 2 500 (две хиляди и петстотин евро), ведно с данъците, с които би била обложена тази сума, за разходи и разноски. 1 500 евро от тази сума следва да се изплати директно по банковата сметка на пълномощника на жалбоподателите;
 - (б) от изтичането на гореспоменатите три месеца до плащането се дължи обикновена лихва върху горните суми в размер пределната лихва по кредити на Европейската централна банка за срока на забавата, увеличена с три процентни пункта.

РЕШЕНИЕ ПО ДЕЛОТО „ДЕЧЕВА И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“¹⁷

6. *Отхвърля* в останалата им част исканията на жалбоподателите за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и оповестено писмено на 26 юни 2012 г. в съответствие с член 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Фатош Арачи
Заместник-секретар

Лех Гарлицки
Председател